

TARPTAUTINIS BIBLIOTEKŲ BENDRADARBIAVIMAS

ELENA MACEVICIOTĖ

Dabartiniu metu vis didesnę reikšmę įgauna tarptautinis ekonomikos, mokslo ir kultūros sričių bendradarbiavimas. V. I. Leninas nurodo dvi nacijų vystymo tendencijas. „Pirmoji: nacionalinio gyvenimo ir nacionalinių judėjimų atbudimas, kova prieš bet kurią nacionalinę priespaudą ir nacionalinių valstybių susikūrimas. Antroji: įvairiausių santykių tarp nacijų išsivystymas ir padažnėjimas, nacionalinių pertvarų laužymas, kapitalo, ekonominio gyvenimo aplamai, politikos, mokslo ir t. t. internacionalinės vienybės susidarymas“¹. Tiek, kiek šis teiginys liečia žmonių kultūros vystymąsi, tiek jis gali būti taikomas ir bibliotekų darbo raidai.

Siame straipsnyje norėčiau nušviesti tarptautinio bibliotekų bendradarbiavimo periodizaciją, nurodyti pagrindines bendradarbiavimo sritis ir kryptis, pateikti kai kuriuos bendradarbiavimo pavyzdžius. Kol kas dar nėra vieninai priimto termino „tarptautinis bibliotekų bendradarbiavimas“ apibrėžimo. Todėl norėčiau panagrinėti skirtingas jo formuluotes.

„Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ žodis „tarptautinis“ turi tris reikšmes:

1. priimtas ar sutartas daugelio ar visų tautų, 2. vykstantis tarp tautų, 3. bendras daugeliui tautų². Atsižvelgiant į šio žodžio reikšmes, reikėtų pabrėžti, kad tarptautinis bibliotekų bendradarbiavimas — tai bendra įvairių tautų veikla, siekiant spręsti bendras daugeliui tautų problemas ir priimti bendrus sprendimus.

Kai kuriuose peržiūretuose bibliotekinių terminų žodynuose ir enciklopedijose neapibūdinta netgi bibliotekų bendradarbiavimo sąvoka³. Siuose leidiniuose dažniausiai nurodomi atskirų tarptautinio bibliotekų bendradarbiavimo šakų apibrėžimai (pvz.: 3a — международная библиотечная статистика, международный абонемент, международный книгообмен, 3b — Internationale Austauschstellen — tarptautiniai mainai) arba bibliotekų bendradarbiavimo aspektai (pvz.: 3a — оперирование в библиотечном деле, координация, 3c — cooperative cataloging, coordinate indexing). Nepavyko rasti tarptautinio bibliotekų bendradarbiavimo apibrėžimo nei vadovėliuose, nei leidiniuose apie šios srities tarptautinį bendradarbiavimą⁴, nei tarybinių bibliotekininkų straipsniuose šia tema.

¹ Leninas V. I. Raštai. T. 20. V., 1953, p. 11.

² Dabartinės lietuvių kalbos žodynas.— II papildytas leidimas.— V.: Mintis, 1972.

³ a — Словарь библиотечных терминов: Ред. О. С. Чубарьян.— М.: Книга, 1972.

b — Lexicon des Bibliothekswesens: Band 1—2/VEB Bibliographisches Institut.— Leipzig, 1974.

c — Landau T. Encyclopedia of librarianship.— Third revised edition.— London, 1966.

⁴ a — Верекина А. В. Международное сотрудничество в области библиографии.— М., 1971.

b — Талалакина О. Н. Международные библиотечно-библиографические организации.— М.: 1975.

c — Чихмачев А. Г., Михневич К. П. Роль международных организаций в развитии научной информации.— М., 1966.

Tik O. F. Boikova savo disertacijos autoreferate duoda termino „tarptautinė bibliografija“ apibrėžimą: „tai — bendra tarptautinių organizacijų ir nacionalinių bibliografinių įstaigų arba dviejų ir daugiau valstybių bibliografinė veikla, vykdoma visuomenės informavimo apie spaudinius, išleistus įvairiose šalyse įvairiomis kalbomis, tikslu“⁵. Šis apibrėžimas atspindi tik vieną tarptautinio bibliotekų bendradarbiavimo sritį — bibliotekų bibliografinę veiklą, keitimąsi bibliografinė informacija.

Lenkiškose enciklopedijose⁶ duodamas „bibliotekų bendradarbiavimo“ (współpraca bibliotek) apibrėžimas: tai — bendra planinga didesnio ar mažesnio bibliotekų kiekio veikla bibliotekų fondų kaupimo, tvarkymo ir atskleidimo srityje, taip pat mokslinės informacijos srityje, mokslinio tyrimo ir mokomajame darbe, leidybinėje veikloje ir pan., siekiant ekonomiškai ir racionaliai padidinti bibliotekų paslaugų efektyvumą“ Nurodoma, kad „bibliotekų bendradarbiavimas gali būti vietinis, rajoninis, šalies ir tarptautinis. “ Panašų bibliotekų bendradarbiavimo apibrėžimą duoda ir L. H. Harodo bibliotekinių terminų glosarijus⁷. Nuo pirmojo jis skiriasi tuo, kad jame akcentuojamas vietinis bibliotekų bendradarbiavimas (cooperation, local). Kadangi tarptautinį bibliotekų bendradarbiavimą vykdo ne vien bibliotekos, bet ir tarptautinės organizacijos, vyriausybės ir

atskiri asmenys, šis bibliotekų bendradarbiavimo apibrėžimas yra per siauras.

P. Hovardas-Viljamsas duoda tokį tarptautinio bibliotekų bendradarbiavimo apibrėžimą: „tai — bendra bibliotekų veikla viso pasaulio bibliotekininkų labui“⁸. Šis labai miglotas apibrėžimas dvelkia labdarybe. Nusakomas bendradarbiavimo tikslas neatspindi realios padėties, nes bibliotekų darbas, bibliografinė ir informacinė veikla, tuo pačiu ir bet koks bendradarbiavimas šiose srityse vyksta ne bibliotekininkų labui, o pirmiausia siekiant patenkinti visuomenės poreikius.

1974 m. D. Britanijos bibliotekininkų asociacijos Tarptautinės ir lyginamosios bibliotekinkystės grupė priėmė J. S. Parkerio pasiūlytą tarptautinio bibliotekų bendradarbiavimo apibrėžimą: „tai — veikla, vykdoma bet kurioj pasaulio daly vyriausybių ar nevyriausybių įstaigų, organizacijų, asmenų grupių ar atskirų asmenų tarp dviejų ir daugiau šalių, siekiant paremti, vystyti, kurti ir vertinti bibliotekinį-informacinį ir jam giminą aptarnavimą, bibliotekų darbą ir bibliotekininkų profesiją apskritai“⁹. Šis apibrėžimas įtrauktas į grupės išleistą žinyną (ICLG Handbook). Tai išsamiausias ir, mano manymu, priimtinausias apibrėžimas. Tačiau jame neatsispindi objektyvus tarptautinio bibliotekų bendradarbiavimo pobūdis. Patikslinus J. S. Parkerio apibrėžimą, jis skambė-

⁵ **Бойкова О. Ф.** Развитие международного библиографического сотрудничества в рамках ЮНЕСКО (История, современное состояние, перспективы): Автореферат. — М., 1980. с. 8.

⁶ a — Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego. — Wrocław: Ossolineum, 1976.

b — Encyklopedia o książce. — Wrocław: Ossolineum, 1967

⁷ **Harrod L. H.** The librarians glossary of terms used in librarianship, documentation and the book crafts and reference book. — 4th revised ed. — London, 1977.

⁸ **Говард-Вильямс М.** Международное сотрудничество библиотек. — Бюллетень ЮНЕСКО для библиотек, 1972, XXVI, No. 2, с. 70.

⁹ **Parker J. S.** International librarianship: a reconnaissance. — *Journey of Librarianship*, 1974, 6, p. 221.

tų maždaug taip: tarptautinis bibliotekų bendradarbiavimas — tai objektyvių visuomenės, mokslo, švietimo ir kultūros procesų skatinama veikla, vykdoma bet kurios pasaulio šalies vyriausybinių ar nevyriausybinių įstaigų, organizacijų, asmenų grupių ar atskirų asmenų tarp dviejų ar daugiau šalių, siekiant paremti, kurti, vystyti ir vertinti bibliotekinį ir informacinį visuomenės aptarnavimą.

Kurio nors mokslo, kultūros, technologijos istorija prasideda nuo pirmųjų tos srities dokumentų pasirodymo. Pirmasis pranešimas apie 1853 m. Amerikos bibliotekininkų ir leidėjų organizuotą konferenciją, kurioje dalyvavo užsienio bibliotekininkai, aptarę problemas, liečiančias daugelį šalių (tarptautinius oficialių leidinių mainus, spausdintus knygų katalogus), pasirodė 1854 m. amerikiečių leidėjo C. Norono žurnale „Literary and Educational Register for 1854“¹⁰. Taigi oficialiai tarptautinio bibliotekų bendradarbiavimo istorijai jau daugiau negu 100 metų.

Tarybinė specialistė O. F. Boikova skiria tris pagrindinius tarptautinio bendradarbiavimo vystymosi etapus¹¹:

1. XIX a. antroji pusė — I Pasaulinio karo pradžia. Šiuo laikotarpiu atsiranda prielaidos tarptautiniams ryšiams tarp bibliotekų atsirasti. Kapitalizmo vystymasis yra susijęs su gamybos priemonių progresu, tuo pačiu su mokslo ir technikos vystymusi. XIX amžiaus viduryje, sparčiai augant spaudos produkcijai, o ypač mokslinei literatūrai, aiškiai suprantama žinių

paieškos problema, kurią bandoma spręsti bibliografijos pagalba. Kaip tokių pastangų pavyzdį galima paminėti Londono Karališkosios draugijos sudarytą mokslinių straipsnių katalogą „Catalogue of scientific papers“¹², kuriame atspindėta XIX a. pasaulio mokslinė literatūra. Jį sudarant bendradarbiavo 35 šalys. Pirmajame Tarptautiniame bibliotekininkų kongrese (Londonas, 1877) daugiausia buvo sprendžiamos katalogavimo, aprašo, katalogų organizavimo problemos. 1895 m. belgų juristai P. Otte ir A. Lafontenas sušaukė Briuselyje tarptautinę bibliografų konferenciją, kuri įkūrė Tarptautinį bibliografijos institutą. Pagrindinis šio instituto uždavinys buvo sudaryti „Pasaulinį bibliografijos repertuarą“ Siam laikotarpiui būdingi tarptautiniai bibliotekininkų ir bibliografų susitikimai, tarptautinių bibliografijų leidimas. Pagrindinius šio laikotarpio tarptautinio bibliotekų bendradarbiavimo įvykius yra išnaginėjusi M. I. Rudominio savo straipsnyje, skirtame Tarptautinės bibliotekinių asociacijų federacijos penkiasdešimtmečiui¹³.

2. 1919 m. — II Pasaulinio karo pradžia. Šiuo periodu įsikūrė pagrindinės bibliotekininkų-bibliografų tarptautinės organizacijos. Bibliotekininkų-bibliografų konferencijos buvo paženklintos Tautų Sąjungos ženklu. Prie Paryžiuje įkurto Intelektualinės kooperacijos instituto veikė Bibliotekinių komisija (Paryžiuje) ir Bibliografijos pakomisijys (Ženevoje). 1927 m. kaip keleto tarptautinių susitikimų (1926 m. Prahoje, 1927 m. Romoje—Florencijoje—

¹⁰ Рудомино М. И. К истории международных библиотечных связей.—Библиотечное ведение и библиография за рубежом. Сборник. 1977, вып. 63, с. 19.

¹¹ Бойкова О. Ф. О деятельности международных библиотечно-библиографических организаций.—Информация о библиотечном деле и библиографии за рубежом. Сборник материалов, 1975, Вып. 2(67), с. 15—22.

¹² Catalogue of scientific papers. Vol. 1—19, 1800—1900.—London: 1867—1929.

¹³ Рудомино М. И. К истории международных библиотечных связей.—Библиотечное ведение и библиография за рубежом. Сборник. 1977, вып. 63, с. 18—43.

Venecijoje) rezultatas įkuriama Tarptautinė bibliotekų asociacijų federacija (IFLA)*. 1937 m. Tarptautinio bibliografijos instituto dokumentacijos skyriaus pagrindu įkuriama Tarptautinė dokumentacijos federacija (FID)**.

Į tarptautinę bibliotekininkų ir bibliografų veiklą įsitraukia tarybiniai bibliotekininkai (1934 m. TSRS įstojo į Tautų Sąjungą). Pirmajame IFLA organizuotame bibliotekininkų-bibliografų kongrese dalyvavo TSRS atstovai L. B. Chavkina ir G. K. Derman (1929 m.), II tarptautiniame bibliotekininkų kongrese Madride (1935 m.) A. G. Kravčenko ir G. K. Derman skaitė pranešimus¹⁴.

3. Po II Pasaulinio karo iki dabar. Siuo laikotarpiu įsikūrė didžioji dauguma tarptautinių bibliotekininkų-bibliografų organizacijų. 1909 m. veikė 19 tokių organizacijų, 1954 m.—29, o 1972 m. jau 72 tarptautinės bibliotekininkų-bibliografų organizacijos¹⁵. Šis laikotarpis pasižymi bibliotekininkų, bibliografų, informacijos specialistų bendradarbiavimu, mokslinio tyrimo programų vykdymu¹⁶.

Mano manymu, reikėtų skirti 2 pagrindinius tarptautinių bibliotekų bendradarbiavimo etapus:

I. XIX vidurys — 1945 m. Į šį etapą įeina du periodai:

1.1. Spontaniško bibliotekų bendradarbiavimo (atitinka O. F. Boikovo išskirtą 1. etapą),

1.2. Organizuoto bibliotekų bendradarbiavimo periodas (atitinka 2. etapą).

II. Nuo 1945 m. iki dabar. Į šį etapą taip pat įeina du periodai:

2.1. Pereinamasis (nuo 1945 m. iki 6-ojo dešimtmečio pradžios).

2.2. Siuolaikinis (nuo 6-ojo dešimtmečio pradžios iki dabar).

Tokio skirstymo pagrindas — tarptautinio bibliotekų bendradarbiavimo mastas ir pobūdis. XIX a. vidurio — 1945 m. laikotarpiu į tarptautinį bibliotekų bendradarbiavimą įsitraukia Vakarų Europos šalių ir JAV bibliotekininkai. Didžiausias dėmesys skiriamas atskirų šalių bibliotekų darbo vidaus problemų sprendimui. Pirmuoju periodu tarptautinis bibliotekų bendradarbiavimas vyksta gana atsitiktinių tarptautinių konferencijų ir kongresų forma. IFLA ir kitų tarptautinių organizacijų įsikūrimas padėties iš esmės nepakeičia: jose dalyvauja tų pačių šalių atstovai, tarpesijiniu metu veikla beveik nevyksta. Pagrindinis pakitimas — tai, kad tarptautiniai bibliotekininkų susitikimai (metinės tarptautinių organizacijų sesijos, tarptautiniai kongresai) vyko reguliariau ir organizučiau.

Tuo tarpu po II Pasaulinio karo padėtis iš esmės pasikeičia. Tarptautiniame politiniame gyvenime realią jėgą įgauna socialistinių šalių stovykla. Iširus kolonijinei sistemai, susikuria nepriklausomos valstybės, kurios įsitraukia į tarptautinį gyvenimą su savo specifinėmis problemomis. XX amžiaus viduryje prasidėjusi mokslinė-techninė revoliucija iškelia naujus reikalavimus bibliotekoms, archyvams, naujai atsiradusiems informacijos centrams. Vi-

* IFLA — International Federation of Library Associations.

** FID — Fédération Internationale de Documentation.

¹⁴ Vladimirov L. I. The socialist countries of Europe in IFLA.— In: IFLA's First Fifty Years.— München, 1977, p. 101.

¹⁵ The Yearbook of International Organizations.— 4th ed.— Brussels, 1972, 919 p. (Union of International Organizations).

¹⁶ Бойкова О. Ф. О деятельности международных библиографических организаций.— Информация о библиотечном деле и библиографии за рубежом. Сборник материалов, 1975, вып. 2(67), с. 16.

sos prielaidos, skatinusios tarptautinį bibliotekų bendradarbiavimą XIX a. viduryje, tampa sudėtingomis problemomis ir kiekvienoje atskiroje šalyje, ir tarptautiniu mastu. Tai ir daugybės leidinių, einančių pasaulyje, kompleksavimas ir saugojimas, žinių paieška, kuri darosi vis sudėtingesnė, įvairių sričių specialistų aptarnavimas ir padėjimas atsirinkti informaciją iš vis didėjančio informacijos srauto... Didele reikšmę turi dabar ir ekonominiai faktoriai: išlaidos leidinių kompleksavimui, automatizuotų paieškos sistemų kūrimas ir pan., skatinantys bibliotekas kooperuoti ir koordinuoti savo darbą. Tačiau MTR ne tik kelia naujas problemas, bet ir teikia elektronines skaitavimo mašinas, ryšių techniką, reprografijos techniką ir t. t.

Visi šie procesai veikė ir tarptautinį bibliotekininkų bendradarbiavimą. Per einamąjį periodą (1945 m.—6-ojo dešimtmečio pr.) bibliotekų bendradarbiavimo pasikeitimai dar nėra labai ryškūs. 1946 m. įsikūrusi JUNESKO* pradeda bendradarbiauti su IFLA, tačiau ir viena, ir kita kol kas apsiriboja tarptautinių konferencijų organizavimu bei pagalba karo nuniokotoms bibliotekoms Europos valstybėse. Tačiau šiuo laikotarpiu vyksta esminiai pakitimai, nulemiantys šiuolaikinio tarptautinio bibliotekų bendradarbiavimo etapo ypatybes. 6-ojo dešimtmečio pradžioje kapitalistinės šalys, įvairių socialinių ir ekonominių faktorių verčiamos, pradeda mažinti tarptautinį įtempimą, aktyvina ekonominį, mokslinį ir kultūrinį bendradarbiavimą. Į tarptautines bibliotekininkų organizacijas įsitraukia so-

cialistinės šalys (TSRS į JUNESKO 1954 m., į IFLA TSRS bibliotekininkų taryba — 1959 m., Jugoslavijos bibliotekininkų asociacijų sąjunga — 1950 m., Rumunijos Socialistinės Respublikos bibliotekininkų asociacija — 1957 m., VDR bibliotekininkų draugija — 1964 m. ir t. t.)¹⁷. Pamažu gausėja besivystančių šalių narių tarptautinėse organizacijose. Šių šalių bibliotekų ir bibliografinio-informacinio darbo problemas šiuolaikiniu etapu sprendžia ne tik tų šalių specialistai bei vyriausybės, bet ir tarptautinės organizacijos, išsivysčiusių kapitalistinių ir socialistinių šalių atstovai. Į bibliotekininkų, bibliografinio ir informacinio darbo reikšmę dėmesį atkreipia ne tik patys bibliotekininkai, bet ir plačioji visuomenė. 1975 m. Helsinkio pasitarime dėl Europos šalių saugumo ir bendradarbiavimo pirmą kartą pripažinta žmogaus teisė būti informuotam. Ypatingų garantijų, užtikrinančių šią teisę, nėra, tačiau jos pripažinimas rodo, kokią išskirtinę reikšmę turi informacija, žinios žmogaus gyvenime. JUNESKO ilgalaikiame plane nurodoma, kad „informacija ir efektyvių jos mainų priemonių nebuvimas... faktorius, turintis įtakos ekonominiams ir socialiniams tautų vystymuisi“¹⁸. Jau minėto Helsinkio pasitarimo Baigiamąjį akto skyriuje „Bendradarbiavimas humanitarinių mokslų ir kt. srityse“ nurodoma, kad šalys pasirusios padėti toliau plauti knygas, gerinti ir plėsti knygų mainus tarp bibliotekų, gerinti mokymosi ir mokslinės informacijos, tokios kaip universitetų leidiniai ir bibliotekų medžiaga, mainus...“¹⁹.

* JUNESKO — Suvienytųjų Tautų organizacija švietimo, mokslo ir kultūros klausimais.

¹⁷ Vladimirov L. I. The socialist countries of Europe in IFLA.— In: IFLA's First Fifty Years.— München, 1977, p. 102.

¹⁸ Среднесрочный план. 1977—1982.— Париж: ЮНЕСКО, 1977, с. 319.

¹⁹ Во имя мира, безопасности и сотрудничества: К итогам совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе, состоявшегося в Хельсинки 30 июля—1 августа 1975 г.— М.: Политиздат, 1975, с. 77, 78, 84.

Dabartiniu metu ne tik gausėja tarptautinės bibliotekinių veiklos dalyvių, ne tik keičiasi visuomenės požiūris į šią veiklą, bet ir keičiasi pačios veiklos pobūdis. Nuo atskirų tarptautinių susitikimų organizavimo, pavienių klausimų sprendimo bei tyrimo pereinama prie ilgalaikių darbo planų sudarymo, kompleksinių veiklos programų realizavimo bendromis šalių ir tarptautinių organizacijų pastangomis. Galima paminėti kai kurias reikšmingiausias programas: JUNISIST, NATIS, UBC, UAP ir kt.* Tarptautinę bibliotekų darbo veiklą koordinuoja ir jai vadovauja Junesko. Tarptautinis bibliotekų bendradarbiavimas vyksta ne tik tarptautinių organizacijų rėmuose. Pastaraisiais metais labai suaktyvėja regioninis šalių bendradarbiavimas, vystosi dvišaliai santykiai bibliotekininkystės ir bibliografijos srityse: TSRS—Prancūzijos konferencijos, Norvegijos pagalba kai kurioms Afrikos šalims ir kt.

Pabandyti nurodyti pagrindines sritis, kuriose vyko ir vyksta tarptautinis bibliotekų bendradarbiavimas.

Visų pirma tai — bendri tyrimai, nustatant bibliotekų vietą ir reikšmę visuomenėje, sprendžiant jų darbo organizavimo problemas, bibliotekų tipizacijos klausimus. Tai bendradarbiavimas bendrosios bibliotekininkystės srityje, jei taip galima išsireikšti. Prie tokių darbų galima priskirti įvairius lyginamosios bibliotekininkystės tyrimus. Šioje srityje daug yra nuveikusi Junesko. 1949 m. ji parengė ir išleido „Junesko viešųjų bibliotekų manifestą“ Daug dėmesio ši organizacija skyrė mokyklinių bibliotekų tinklų vystymui, tuo tikslu bendradarbiauda-

ma su Tarptautiniu švietimo biuru. Junesko prisideda, vystant nacionalines, universitetų, specialiąsias bibliotekas, apibūdindama jų vaidmenį, uždavinius, struktūrą. Ji rengia seminarus, konferencijas atskiriems bibliotekų tipų klausimams spręsti, komandiruoja ekspertus teikti techninę pagalbą vietose, rengia leidinius, steigia eksperimentines bibliotekas, teikia subsidijas. IFLA pagal bibliotekų tipus veikia sekcijos (vaikų, universitetų, specialiųjų bibliotekų ir kt.), kurios nagrinėja šių bibliotekų veiklą.

Kita bendradarbiavimo sfera — bibliotekų fondų komplektavimo, organizavimo, saugojimo klausimai. Vienas ryškiausių pavyzdžių šioje srityje — Skandia-planas — kooperuoto komplektavimo planas, parengtas ir vykdomas Skandinavijos šalyse. Junesko priėmė Tarptautines oficialių leidinių ir dokumentų mainų konvencijas. Tarptautinės organizacijos su atskiromis šalimis vykdo bibliotekų fondų išsaugojimo ekstremaliomis sąlygomis (pavyzdžiui, tropikų zonoje), senų ir retų rankraščių ir spaudinių restauravimo tyrimus. Daug dėmesio skiriama kopijavimo ir mikrokopijavimo technikos pritaikymui. Besivystančioms šalims teikiama konkreti materialinė pagalba, subsidijos bibliotekų ir saugyklų statybai, techniniai įrenginiai. Junesko kilnojamoji mikrofilmavimo grupė dirbo daugelyje Lotynų Amerikos, Azijos bei Afrikos šalių.

Bibliotekų katalogų srityje didžiausią vaidmenį atlieka Tarptautinė dokumentacijos federacija, kuri tiria ir tobulina bibliotekines-bibliografines klasifikacijas, pirmiausia UDK, kuri buvo pasirinkta vieningos tarptautinės

* JUNISIST — World Information System — Pasaulinė informacijos sistema
NATIS — National Information System — Nacionalinė informacijos sistema
UBC — Universal Bibliographic Control — Universali bibliografinė apskaita
UAP — Universal Availability of Publications — Visuotinis leidinių prieinamumas

klasifikacijos pagrindu²⁰. 1971 m. IFLA Katalogavimo komisija išleido pirmą Tarptautinio bibliografinio aprašo standarto variantą monografijoms (ISBD/M). Rengiami standartai ir kitų leidinių rūšių aprašams. Labai daug problemų pastaruoju metu kelia katalogų automatizavimas. Sioms problemoms spręsti JUNESKO organizuoja įvairių šalių specialistų pasitarimus, seminarus. Kai kurių tarptautinių organizacijų bibliotekos ESM pagalba kataloguoja leidinius, atlieka paiešką, leidžia spausdintus katalogus, įvairaus pobūdžio leidinių sąrašus (Tarptautinė darbo organizacija, Tarptautinė atominės energijos agentūra ir kt.). Labai populiaru tapo Kongreso bibliotekos automatizuota katalogų leidimo sistema MARC. Jos formatą prisitaikė ir naudoja daugybė šalių. 1977 m. MARC II formatą naudoja, sudarant 20 nacionalinių bibliografijų, o MARC sistemoje dalyvavo apie 400 atskirų bibliotekų ir bibliotekinių sistemų²¹.

Skaitytojų aptarnavimo srityje turbūt pagrindinė bendradarbiavimo priemonė — Tarptautinis bibliotekų abonentas. 1974 m. JUNESKO ir IFLA iškėlė Visuotinio leidinių prieinamumo (UAP) ir Universalios bibliografinės apskaitos (UBC) koncepcijas. Abi šios koncepcijos papildė viena kitą. Tai tolesnis Tarptautinio abonemento sąvokos išaugimas. Terminas „visuotinis leidinių prieinamumas“ reiškia „priėmimą prie leidinių visam pasauliui“ ir „priėmimą prie viso pasaulio leidinių“²². Pirmuoju atveju reikalinga pasaulinė TBA sistema, antruoju — išsamios žinios apie leidinius.

Be abejo, toks tarptautinio bendra-

darbiavimo skirstymas į sritis ir periodizacija yra sąlygiški. Viskas tarpusavy susiję, viskas skirta visuomenės informaciniam bei kultūriniam poreikiams patenkinti. Bibliotekų darbas neatskiriamas nuo kitų, jam giminųjų sričių — bibliografijos ir informacinės veiklos. JUNESKO įtraukia priemones, liečiančias bibliotekų bendradarbiavimą į bendras informacinės veiklos programas. 1977 m. priimtame Ilgalaikiam darbo plane numatytos 4 pagrindinės veiklos kryptys.

1. Pagalba politikai ir planams parengti informacijos srityje (nacionalinio, regioninio ir pasaulinio lygio). JUNESKO tikisi, kad šio darbo rezultatu pagilės supratimas, kad informacija yra vienas iš šalių vystymosi resursų, kad informacinė veikla bus įtraukta į nacionalinio vystymosi planus, bus parengti konkretūs nuostatai dėl informacijų infrastruktūrų kūrimo, nacionalinės politikos planų lyginimas ir derinimas padės informacijos mainams.

2. Pagalba normoms parengti ir plauti. Į standartizaciją žiūrima kaip į pagrindinę sąlygą informacinių sistemų tarpusavio ryšiams palaikyti, jas derinti. Bus siekiama kurti ir tobulinti standartus visiems informacinių sistemų komponentams ir aspektams: terminologijai, programoms, įrangai, procedūroms ir t. t. bei užtikrinti šalims galimybes naudotis jau parengtais metodais ir standartais sistemoms valdyti ir įdiegti.

3. Pagalba informacinėms infrastruktūroms ir šakinėms tarptautinėms informacijos sistemoms vystyti. Manoma, kad kuriant ir vystant nacionalines

²⁰ Mieziniene A. Vieningos klasifikacijos problemos.— Bibliotekų darbas, 1979, Nr 3, p. 34.

²¹ Kačkuvienė-Vladimirova M. Sistema MARC: Diplominis darbas.— V., 1977, p. 63.
²² Лайн М. Б. Всеобщая доступность изданий.— Бюллетень ЮНЕСКО для библиотек, 1977, XXXII, No. 3, с. 149.

²³ Среднесрочный план. 1977—1982.— Париж: ЮНЕСКО, 1977, с. 318—328.

informacijos surinkimo ir apdorojimo bei skleidimo sistemas, paiešką, perdavimą, mainus visos nacionalinės, regioninės ir tarptautinės sistemos bus panaudojamos šalių ekonominio ir socialinio vystymosi labui. Išaugęs tarptautinės šakinės informacinės sistemos. Padidės pasaulinės informacijos perdavimo struktūros (t. y. bibliotekų, dokumentacijos ir informacijos centrų, archyvų, specialiųjų tarnybų ir t. t.) efektyvumas, o tai yra būtina informacijos prieinamumo sąlyga.

4. Pagalba informacijos vartotojams

Vilniaus V. Kapsuko universitetas
Mokslinės informacijos katedra

ir specialistams parengti. Šio darbo tikslas — sukurti bazes, rengiančias visų profesinių lygių kadrus informacijos srityje, ypač besivystančiose šalyse.

Šiame straipsnyje nebuvo įvertintos atskiros tarptautinio bendradarbiavimo programos ir priemonės, neatskleisti jų rezultatai, teigiami ir neigiami bruožai. Jame tik bandoma paaiškinti šiuandieninę tarptautinio bibliotekų bendradarbiavimo sąvokos reikšmę, nes, keičiantis socialinėms, ekonominėms ir kultūrinėms sąlygoms, jos turinys taip pat turėtų keistis.

Įteikta 1980 m. gruodžio mėn.

МЕЖДУНАРОДНОЕ БИБЛИОТЕЧНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО

ЭЛ ЯНА МАЦЯВИЧЮТЕ

Резюме

Официальная история международного библиотечного сотрудничества начинается с 1853 г., когда впервые появилось сообщение о конференции с участием библиотечной разны́х стран, организованной американскими библиотечными и издателями.

В статье дается периодизация истории международного библиотечного сотрудничества, характеризуются отдельные этапы его развития.

Указываются главные сферы и направления, по которым международное библиотечное сотрудничество развивается на современном этапе.

Анализируются существующие определения международного библиотечного сотрудничества и предлагается обобщенное определение этого термина: это — деятельность, определяемая объективными процессами, происходящими в обществе, науке, просвещении и культуре, и осуществляемая правительственными и неправительственными учреждениями и организациями, группами лиц и отдельными лицами в любой части света с целью создавать, поддерживать, развивать и оценивать библиотечное и информационное обслуживание общества.

THE INTERNATIONAL LIBRARY COOPERATION

ELENA MACEVICIUTE

Summary

In 1853 American librarians and publishers had organized a conference. The librarians of various countries took part in it. The report

about this conference was published in Ch. Norton's „Literary and Educational Register for 1854“. This was the beginning of

official history of the international library cooperation.

The main periods of the development of the international library cooperation are given and characterized in the article.

The author gives the definition of the international library cooperation. It is defined

as the activities stimulated by the processes going on in society and carried out by the governmental and non-governmental institutions and organizations, groups of persons and separate persons for organization, development and evaluation of library and information services.